

text
Hans Isaksson

bild

Felix St Clair-Renard
www.sffilm.net

Hälsoresan

”Risken med humor är att folk kan tro att man skämtar”

(L Åberg)

Efter filmen *Den ofrivillige golfaren* trodde vi alla att Stig Helmer Olsson för gott gått i graven. Förlusten av en man, som berett åtta miljoner svenskar så många glädjestunder under 10–15 års tid kändes trots allt förunderligt lätt att bära efter denna film, där luften gick ur handlingen i sista halvlek.

Juldagen 1999 återuppstod Stig-Helmer på ett otal svenska biografdukar. Sällan har väl en premiär blivit så grundligt utskäld av en samstämmig huvudstadspress. Lasse Åberg anklagades i den ideella tidskriften *Expressen* till och med för att ha återuppväckt Stig-Helmer av kommersiella skäl. Precis som han någonsin påstått något annat och precis som om denna drift skulle skilja honom från flertalet i branschen verksamma.

Filmrecensenter sönderfaller, grovt sett bör man försiktigtvis tillägga, i tre kategorier:

1. Estetiserande cineaster 2. Kompletta idioter. 3. Sådana som i en person förklarar båda dessa egenskaper. Lättare gods som amerikanska actionfilmer och svenska familjekomedier brukar delegeras till de kompletta idioterna. Därav följer att de flesta biopremiärer i svensk dagspress numera recenserar av kompletta idioter.

I fallet *Hälsoresan* har idioterna tydligen ställt in sig på att se en familjekomedi med en massa situationskomik. En del skuld i detta hade väl även Åberg och hans flinka marknadsförare. Dessutom tyckte de väl att det var dags att tvåla till Lasse Åberg. I den mån estterna recenserat filmen så har de (med

viss rätt) kunnat konstatera att den ur deras synpunkt, i likhet med sina föregångare, knappast är någon konstnärlig topprestation.

Den föreställning jag såg befolkades till 90 procent av folk mellan 8–15 år, dvs i stort sett gängse biopublik numera. De hade betalt 75 kronor var, så de tog varje tillfälle som gavs till skratt. Ändå var det ganska tyst i salongen. Och rätt så. Filmerna må vara en komedi, och humor har den, men den är egentligen inte mycket att skratta åt. Förr var ju även Dantes *Inferno* del av en komedi.

Vi fick se en föreställning där den snart förtidspensionsmässige Stig Helmer börja känna sig deppad efter sin dramaturgiskt nödvändiga skilsmässa och av att arbetslös sitta framför TV:n, hänvisad till att titta på A-ekonomi och börsrapporter eftersom han tappat bort fjärrkontrollen. Han, som tidigare haft ett hederligt arbete som kontrollant av brödrostar och som på kvällstid försökt bli ingenjör, får numera ta svarta ströjobb av svartklädda män i reklambranschen (”Har de sorg, eller?”) för att utklädd till kyckling spela dragspel. Detta projekt går dock i stöpet och han övertalas av en legitimerad häxa att underkasta sig andlig och kroppslig förnyelse på det reformerade New Age-hemmet Gustav Vasa Spa. Han underkastas där chakrabalansering, auradiagnostik, transcendental meditation, Rosenterapi, Tai-chi, Chi-gong, Rebirthing. Han undervisas om jordstrålningens betydelse för välbefinnandet, ställs på 0-kalorikost (kostar 2 000 extra), ungersk lerinpackning och genomför en överlevnadsövning. Samtliga alternativmedicinska metoder gestaltas faktiskt fullt realistiskt utan annan komik än den som ligger i att fullvuxna människor vid sina sinnesfulla bruk frivilligt underkastar sig och betalar för dem, vilket egentligen inte är något

komiskt, utan motsatsen.

Icke helt oväntat får han ihop det med häxan, som tydligen blir den som reformeras och väcks till att inse att det nog är allra nyttigast med gratisterapi i form av frisk luft, skogspromenader och en och annan skogsblomma att lukta på för vinnandet av själslig och kroppslig balans.

På slutet trängs Stig Helmer och hans nya dam klädda i lusekofter i ett tvåmantält vid en fjällsjö och verkar trivas med det utan att känna av jordstrålningen.

Poängen med Stig Helmer är alltid att han konfronterar det nyliberala och postmoderna Sverige med 40-talistiska folkhemsögon och gestaltar det utanförskap de flesta av oss som upplevt 50–70-talen känner inför detsamma – som invandrare i eget land eller som nyktra bland berusade. En annan poäng är att Stig Helmer alltid till slut får rätt – han framstår som äkta, och därmed alienerad – i ett uppstressat, förkonstlat kapitalistsamhälle och får alltid sista skrattet, eller småleendet.

Hur i hela friden skall ungar i 8–15-årsåldern, inklusive sådana som skriver filmrecensioner i kvällspressen, och som aldrig upplevt något annat än den tid som Åberg ironiserar över, kunna förstå detta? Hur skall kulturkritiker, som har sina barn i Waldorfskolor, som själva stressar av med transcendental meditation och kurerar sina inbillade krämpor med biodynamisk kost, eurytmik och andningsövningar på Vidarkliniken kunna göra det?

Åberg har denna gång, mer än någonsin, haft ett ärende med sin film – förutom att tjäna pengar förstås. Han gestaltar vårt samhälle som sjukt, och hemsökt av kvacksalvare.

Kvacksalveri är en term som numera endast förekommer i lagtexter. Det skall nu heta ”alternativ” eller ännu hellre, med EU-terminologi, ”icke-konventionell” medicin.

Ole (Jon Skolmen) och Stig-Helmer i filmen Hälsöresan.

I vårt samhälle är såväl naturvetenskaplig medicin som alternativmedicin integrerad i den kapitalistiska ekonomin. Den förra dock via en politisk instans – det allmänna är i stor utsträckning (en ofta uppskörtad) kund, ställer kvalitetskrav och förmedlar behandlingen till folk. Alternativmedicinen säljer direkt till kunden – patienten. Till skillnad från den naturvetenskapligt orienterade medicinen fungerar alternativmedicinen därför helt och hållet efter marknadens principer. Den säljer genom sin förmåga att göra reklam för sina produkter och påverka allmänheten direkt och via massmedia. Det skall vara färggranna omslag, rökelse och orientaliska terapier, som orientalerna själva i sina hemländer arbetar hårt för att få utbyta mot naturvetenskapligt grundade. Och massmedia ställer villigt upp.

Man lovar alla och envar hälsa och ett längre liv. Man har en lösning för varje hälsoproblem, inklusive en del som man själv uppfunnit. Den som känner smärta utlovas lindring. Den obotliga skänker man hopp. Den näringsmedvetne ger man rådet: ”Se till att du får tillräckligt!”. Till en allmänhet som oroas över föroreningar säger man ”Köp naturprodukter!”. Vid sjukdomar som kan botas med konventionell läkekonst erbjuder man ”säkrare och ofgiftiga alternativ”, man ser ”helheter” och behandlar ”hela människan”.

Man har en hel skog av argument med vilkas hjälp man värjer sig mot kritik. Efterlyser någon objektiv dokumentation av metoderna får han veta att han är inhuman, inte mår om patienterna

utan om vitrockarnas skrå, att man själv är alltför upptagen i den lidande mänsklighetens tjänst för att syssla med något så trivialt som forskning och att han förmodligen är mutad av läkemedelsindustrin.

Det finns ett enormt utbud av dyra och till största delen verkningslösa metoder. Från Absent healing, akupressur, andningsterapi, antroposofisk medicin... till yoga, zonterapi och örondiagnostik – senaste lexikon i ämnet upptar 1 200 olika metoder med vidhängande reklamapparat och entusiastiska förespråkare. Inom den vanliga medicinen brukar förekomsten av ett stort antal botemedel för en krämpa vara ett säkert tecken på att ingetdera är effektivt.

På ett eller annat sätt uppkommer den stora majoriteten av alla sjukdomstillstånd hos själen eller kroppen i produktionen och de samhälls(miss)förhållanden denna skapar. De uppkommer inte genom brist på behandling eller bristande behandling. De flesta som sysslar med seriös sjukvård skulle nog, vid närmare eftertanke, vara beredda att skriva under på denna åsikt. Sjukvården är dock i stor utsträckning fullt sysselsatt med att plåstra om individer som drabbats av missförhållandena, inte med att rätta till desamma. Och i alternativmedicinens berömda ”helhetssyner” existerar inte samhället. Där finns Individ, som påverkas av astrala inflytelser, kosmiska energier och jordstrålning. Denna medicin är oftast långt mera en del av sjukdomen än dess botemedel.

I många avseenden har den ekonomiska utvecklingen befrämjat hälsa och ett långt liv: Malariamygg, tuberkelbaciller och mässlingvirus har vi alltid haft omkring oss – men förhållandet att vi här och nu inte behöver frukta de farsoter de ger upphov till beror på ekonomins och samhällets utveckling. Medicinen är på sin höjd inblandad som förmedlande länk mellan samhällstillstånd och hälsa – och det är vackert så.

I andra avseenden tar utvecklingen tillbaka vad den givit. Att folk som är lyckliga nog att ha ett arbete i dag stressar sig fördärvade i produktionen medan andra går under hemma i TV-soffan, att medelålders människor knäcks kroppsligt och själsligt på sina jobb och att belastningssjukdomarna åter ökar beror inte på genetiska förändringar eller vitaminbrist. Det är effekten av medvetna politiska val av de makthavande och av ett försvagat, icke immunologiskt, utan politiskt motstånd hos folket. Det är en del av en onödig samtid.

Lasse Åbergs film ger oss kanske inte den slutgiltiga lösningen på det problemet. Vi kan inte packa ihop oss i fem miljoner tvåmanstält vid en sjö och kure-ra samhällets krämpor. Men Stig Helmer visar på sitt taffliga sätt varför vi kanske inte skulle behöva ha det som vi har det.

Skämt åsido.